

*Плачкова Мария Харлампиевна,
студент 3 курс на факултета по гражданско и стопанско право
Национален университет «Одеска юридическа академия»
Научен ръководител: асистент Байталюк Д.Р.*

СЪОТНОШЕНИЕ НА ГРАЖДАНСКО И СЕМЕЙНО ПРАВО В УКРАИНА И В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Украйна и Република България са две европейски държави със сходни континентални правни системи, които съдържат елементи от съветското правно мислене, въпреки че сега постепенно се оттеглят в миналото. Анализирайки семейното законодателство на Украйна и България, можем да заключим, че и в двете страни семейното право урежда същи обществени отношения, а именно лични неимуществени и имуществени отношения между членовете на семейството, които се основават на брак, кръвно родство, осиновяване.

Въпросът за връзката между семейното и гражданското право отдавна е обект на дебат в доктрината на частното право. И в Украйна, и в България има две основни теории за мястото на семейното право в правната система: някои учени разглеждат семейното право като част от гражданското право заедно с вещното право и наследственото право, други смятат, че семейното право е самостоятелен отрасъл на частното право като гражданско, трудово и търговско право.

Поддръжници на теорията за независимостта на семейното право като отделен отрасъл на частното право в Украйна са С. Н. Братус, А. М. Белякова, В. А. Рясенцев, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера, С. П. Индиченко. Те твърдят, че въпреки че обектът на семейното право е регулирането на имуществените и личните неимуществени отношения, това не са съвсем обикновени имуществени и лични отношения – те се различават от гражданските отношения и имат редица характеристики. Първо, брачно-семеините отношения имат различни от гражданските основания. Ако гражданските отношения по правило възникват от договори, причиняване на вреда, създаване на произведения на науката, литературата и изкуството и т.н., то брачно-семеините

отношения възникват от родство, брак, осиновяване. Второ, ако субектите на гражданскоправните отношения са физически и юридически лица, държавата и териториалните общности, то субектите на семейството – са само физически лица. Необходимо е също така да се обърне внимание на факта, че, преди всичко, семейните правоотношения са лични неимуществени, и едва второ, те са имуществени. Семейни права и семейни задължения, в съответствие с чл. 14–15 от Семейния кодекс на Украйна (по-нататък – СК на Украйна) не могат да се отчуждават, прехвърлят, купуват, продават или даряват [1]. И не само лични, но и имуществени. В гражданското право почти всички имуществени отношения се прехвърлят лесно (например правото на наследяване). Семейните и брачните отношения в Украйна, съгласно т. 9 на чл. 7 от СК на Украйна в много случаи се уреждат от морални норми, а не само от правни норми и това е типично само за семейното право. Гражданските и семейните отношения се уреждат от отделни кодифицирани законодателни актове – Гражданския кодекс на Украйна и Семейния кодекс на Украйна.

В България теорията за самостоятелността на семейното право се подкрепя от Н. Меворах, Л. Ненова, Л. Василев, които наблягат на съществуването на семейното право извън гражданското право. Учените, преди всичко, аргументират мнението си, че семейните правоотношения са предимно неимуществени, докато гражданските правоотношения, напротив, са имуществени. Също така семейните отношения се уреждат не само от нормите на закона, но и от морални и етични норми, които не подлежат на правно регулиране. Семейните права и задължения в България са предимно подчинени на обичаи и традиции и не са уредени със закон.

Така в чл.2 от Семейния кодекс на Република България (по-нататък – СК на Република България) е закрепен такъв принцип на семейните отношения като уважение, грижа и подкрепа между членовете на семейството [2]. Българските учени посочват, че в семейното право, за разлика от гражданското, няма еквивалентно обезщетение между субектите на правоотношенията. Това означава, че участниците в тези правоотношения не винаги имат взаимни права и задълже-

ния, както при гражданските договори [3]. Също така семейните отношения възникват въз основа на конкретни юридически факти, като брак, осиновяване и др. Наличието на отделен кодифициран правен акт, Семейният кодекс на България – основен източник на семейното право, се счита за едно от най-важните основания за отделяне на семейното право от гражданското.

Поддръжници на теорията за единството на семейното и гражданското право в Украйна бяха Г.Ф. Шершеневич, И.А. Покровски, О.С. Йофе, К.П. Победоносцев, М.Д. Егоров, С.М. Ландкоф, И.В. Жилинкова, Ю.М. Шевченко. Те разглеждат семейното право като институт на гражданското право и основните им аргументи са:

1) подобни правоотношения, уредени от гражданското и семейното право, които са лични неимуществени и имуществени отношения на субекти. Тъй като и гражданското, и семейното право уреждат имуществените и личните неимуществени правоотношения, се твърди, че няма основания за разграничаване на тези отрасли;

2) сходство на начина на регулиране, тъй като както гражданските, така и семейните правоотношения се уреждат на основата на равенство, а нормите на съответното законодателство могат да бъдат както диспозитивни, така и императивни.

Семейното право в България се счита за една от институциите на семейното право от учени като проф. В. Таджер, И. Цанкова, Д. Матеева. Те твърдят, че семейното право е част от гражданското право дори и при наличието на отделен източник на семейното право, СК на Република България. Учените подчертават, че в Семейния кодекс има много норми, които уреждат имуществените отношения. Например Глава 4 СК на Република България урежда имуществените отношения между съпрузите. Новият кодекс засили договорния елемент в семейното право, което е характерно за гражданското право. Съгласно чл. 18 СК на Република България освен законите режими на общност и на разделност на имуществените отношения между съпрузите има договорен режим [2]. В резултат на това започва замяната на императивния метод за регулиране на семейното право с диспозитивен.

И така, обобщавайки горното, можем да кажем, че и в двете страни, в Украйна и в България, продължават споровете за мястото на семейството в правната система. Учените, разделени на две групи, излагат голям брой аргументи и контрааргументи и не могат да стигнат до общо мнение.

Въпреки това украинските учени са по-склонни към теорията за независимостта на семейното право, докато българските, напротив, са по-склонни към теорията за единството на гражданското и семейното право.

Доктрината на семейното право и цивилистката непрекъснато се развиват, което ще даде недвусмислен отговор на въпроса за връзката между семейното право и гражданското право.

Литература:

1. Семейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 21–22. ст. 135.
2. Семейен кодекс на Република България от 1 октомври 2009 г. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135637484>
3. Семейно право. URL: https://www.bg-pravo.com/2011/03/1_23.html